

Gratia

Gratia nisi gratis est, non est gratia
«Om nåden inte är gratis, är det ingen nåd»
Augustinus

Kyrkoblاد – Evangelisk–lutherska bekännelsekyrkan
Kirkeblad – Den Evangelisk lutherske bekjennelseskirke

Nr 3- 2017 årgang 21

Konferansen 2017

GRATIA

ELBK är en kyrka med församlingar i Sverige och Norge. För oss är Bibeln Guds eget ord. ELBK är en evangelisk luthersk kyrka för att Bibeln är källan till tro, lära och bekännelse. ELBK har de lutherska bekännelseskriterierna som en god och nyttig sammanfattning av vad Bibeln lär.

<https://elbk-org.danaweb1.com>
post@elbk.org

Redaksjonssekretær:

Gunnar Hjorthaug
gunnar.hjorthaug@icloud.com

Kirkestyret:

Asbjørn Hjorthaug, formann/ordf.
Åke Malander.v.form.
Jan-Erik Andersson, kasserer/
kassör
Nils Svensson.
Kjell Rydh.v.sekr.
Kirkestyrets adr: Rugdeveien 3
N-1823 Knapstad.
Mob.tlf +4799218203

Kyrkans sv. bankgironr 5633-5136
Kirkens no.bankkontonr.
1135.10.53102

Menigheter/Førsamlingar:

S:t Matteus ev luth förs., Uppsala
S:t Johannes ev luth förs., Yxenhult
S:t Andreas ev.luth förs., Skellefteå
Kh Åke Malander,
ake.malander@telia.com

Den lutherske menighet, Knapstad
Mprest Asbjørn Hjorthaug
asbj.hjorthaug@gmail.com

ELBK's årskonferanse 2017 samlet i år over 100 barn og voksne under temaet «*Den rettferdige skal leve ved tro.*». Vi markerte at det er 500 år siden reformasjonen startet da Martin Luther spikret opp 95 teser om avlaten på slottskirkedøra i Wittenberg. Da Martin Luther fikk lys over Rom 1,17, da fødtes reformasjonen. Luther fikk se at han i Jesus eide en fullkommen rettferdighet ved troen alene. Angsten for den vrede Gud som han ikke ble kvitt, ble byttet ut med en barmhjertig og kjærlig Gud som elsker syndere. Martin Luther forsvarer og bekjenner nå læren om troen og nåden alene. Han kjemper for læren om Skriften alene fordi den forkynner Kristus for oss. Derfor sier han at læren om rettferdig-gjørelsen er «den artikkel hvormed kirken står og faller». Årskonferansens tema hadde flere foredrag om Luthers liv og virke. Hele Luthers liv hadde som mål å gjøre Kristus stor for oss. Siden rettferdiggjørelse ved tro er Guds verk, så er enheten mellom kristne også noe Gud har skapt. Kirkens kjennetegn er Ord og sakrament. Der ordet forkynnes rent og sakramentene forvaltes etter Guds ord, er den sanne kirke i verden. Det er Guds hellige vilje at vi som kristne skal finne sammen i et fellesskap slik de første kristne gjorde det der «*De holdt seg trofast til apostlenes lære og fellesskapet, til brødsbrytelsen og bønnene.*» Apgj. 2,42. Enheten er hellig og uforanderlig og skapt av Gud. Den er ikke vårt verk. Vi eier enheten med alle troende i og med troen på Jesus Kristus. Gud vet hvilke fiender som til enhver tid omringer oss. Der det arbeides for sanne fellesskap setter den onde fienden inn alle sine krefter for å hinder det. Hans mål er å spre Guds barn så mye som mulig. Der igjennom vil han frarøve oss troen, ta fra oss muligheten til å høre ordet og til å motta Herrens hellige sakrament. Lykkes han med det, har han seiret. Reformasjonens 500årige historie vitner om en sammenhengende strid for å bevare troen og den rette bekjennelse. Årskonferansen 2017 samlet mellom 50 - 60 barn fra 0-15 år. Det er store forpliktelser og muligheter vi som kirke står ovenfor. Årskonferansen 2018 skal derfor stå i familienes tegn med fokus på barn og familien. Luther hadde vært på visitas i menigheten i Sachsen. Det var en skrekkopplevelse som fylte han med sorg og forferdelse. Folk var uvitende om den kristne tro og lære og levde tankeløst i sine synder. Så skriver Luther katekismen for å rette på tilstandene i 1529. Luthers lille katekisme er ei bok for barn og voksne der en får undervisning om budene, trosbekjennelsen, bønnen, dåpen og nattverden. En undervisning for å skape tro og å opprettholde troen. Her ligger en viktig felles arv for oss alle uansett alder, vi er alle Guds barn i Gud Rike. Dette skal vi løfte fram og ha fokus på i året som kommer. Kanskje en av årsakene til at vi hadde så mange barn på leiren var at vi hadde gitt barnefamilie sterk reduserte priser. Vi gikk med vel 10.000 i underskudd. Det er en nyttig og rett investering, men da er det opp til oss alle andre å støtte opp under økonomisk så dette blir mulig også neste år. Send derfor din takknemlighetsgave til konto 5633-5136 (svensk bankkonto) eller 1135.10.53102 (norsk bankkonto).

Asbjørn Hjorthaug

En helig och katolsk kyrka

Jag tror på en helig, allmänlig kyrka, så heter det i den tredje trosartikeln, den om den Helige Ande. Det innebär att Kyrkan är en trosartikel, ett verk av den Helige Ande.

Ordet kyrka används i lite olika betydelser, t.ex. en kyrkobyggnad eller kanske ett kyrkosamfund, men här ska vi använda ordet i samma betydelse som i Matteus 16. Då kommer nästa fråga: bör det heta kyrka eller församling? Så kan vi med våra nordiska språk undra, men Nya testamentet har inte två olika utan bara ett ord, ekklesia, med innebörden ”utkallad”. Man kan tala om Kyrkan och om kyrkor, NT har båda språkbruket. I Matteus 16:18 ”...min kyrka...”, talar Herren Jesus om den universella Kyrkan över hela jorden och i alla tider, och Matt. 18:17 ”...säg det till församlingen...”, talar han om den konkreta, lokala församlingen, och i båda fallen använder NT ordet ekklesia.

Kyrkan, sa vi, är ett verk av den Helige Ande, därigenom att han skapar, upptänder tron i människan. Det betyder att Kyrkan är människor som av den Helige Ande har förts till tro på Jesus Kristus, blivit Jesu lärjungar. Kyrkan sedd som en entitet har då ett vara och ett icke-vara, nämligen tron. Nu är ju tron en faktor som vi så att säga inte kommer åt, den är osynlig och därav följer, så måste vi säga, att Kyrkan som sådan är osynlig. Men NT talar dock konkret t.ex. om kyrkan i Rom och om kyrkorna i Mindre Asien. Så måste vi nog säga att Kyrkan, Guds ekklesia, är både osynlig och synlig, eftersom Skriften talar på båda visen – dock med olika innebörd. Förhållandet kan uttryckas i en enkel tes: Kyrkan är osynlig, men hon manifesterar sig i synliga enheter. (Vem har myntat denna träffande sats?) Ehuru osynlig har dock Kyrkan sina kännetecken. Den nicenska trosbekännelsen ger fyra kännetecken: ”en enda, helig, katolsk (allmänlig) och apostolisk kyrka”.

Kyrkan är en enda! Kan vi verkligen säga så, när vi ser hur sorgligt splittrad kristenheten är? Vi har redan citerat ur Matt. 16, där Jesus säger ”min kyrka” i ental. Den Helige Ande åstadkommer tron på Kristus, och Kristus är en och den Helige Ande är en, varav följer en tro. Till sitt väsen är Kyrkan en, ”en Herre, en tro, ett dop”. Jesus ber till sin himmelske Fader att de alla må vara ett, och hans bön är uppfylld – Fadern hör med välbehag sin älskade Sons böner. Skriften kan omvittna detta på mångahanda sätt, en upprepning med variation, men vi möter hela tiden samma fenomen.

Människor har förts till tro på Kristus, har tagits ut ur sitt gamla sammanhang, ut ur den gudsfrånvända världens sammanhang, de har förts in i en ny

gemenskap, in i Guds rikes gemenskap. Så kan man beskriva Guds ekklesia, Kyrkan, vilka den består av och hur den växer till.

Vi sammanfattar i tre punkter:

En är Herren, vi är alla bröder och systrar, (jämför med det gamla Israel: 12 stammar men

ett Israel och en kult). En grund: ”Någon annan grund kan ingen lägga än den som är lagd, Jesus Kristus.” Kristus allena, Skriften allena! En uppgift: ”Gå därför ut och gör alla folk till lärjungar! Döp dem i Faderns och Sonens och den Helige Andes namn och lär dem att hålla allt vad jag har befallt er.” Till detta kan citeras Augsburgska bekännelsen, artikel 7: ”Men kyrkan är de heligas samfund, i vilket evangelium rent förkunnas (”lär dem”) och sakramenten rätt förvaltas (”döp dem”)”. Trots all splittring är Kyrkan en enda, en skara ur alla folk och stammar och tungomål, så stor att ingen kan räkna den. **Kyrkan är helig!** Kan vi verkligen säga så?

Kyrkan består ju av människor. Paulus adresserar sina brev till «de heliga» i den eller den församlingen, det vill säga till de troende, de människor som utgjorde församlingen. Uttrycket ”Kyrkan är helig” har alltså stöd i Skriftens eget språkbruk. Detta kan och bör vi beakta även idag. Men vad betyder då, vad menas med ordet helig? Vi talar, i vårt kristna språkbruk, om Herrens heliga nattvard och om det heliga dopet och om den heliga avlösningen, men då rör det sig om vad vi kunde kalla en kultisk helighet. En mycket strikt reglerad sådan möter vi i Gamla testamentet i samband med offerlagarna. Nu är det inte den sidan vi ska behandla här. Vi ska se på de ord Skriften använder på hebreiska respektive grekiska, vilken betydelse som ligger i dem och hur de används. ”Helig, helig, helig är Herren Sebaot.” Detta är en egenskap som Gud har i sig själv, han är den Helige. I detta ligger bl.a. att han är upphöjd över eller avskild från vår verklighet av synd, orenhet och ofullkomlighet. Samtidigt som han är den Helige, så sägs även att hans folk ska vara ett heligt folk. Herren utväljer och sluter ett förbund med sitt folk och de ska vara heliga, avskilda, avsondrade från hednafolken, ja helgade åt Herren. Detta gäller Herrens folk såväl i det gamla som i det nya förbundets tid. NT:s ord har i sig en betydelse av: skygga för, frukta och bäva, ära och hedra. Som vi ser pekar det åt samma håll som i GT; i heligheten ligger att vara avskild, avsondrad från världen till eller åt Herren, uttagna ur den fördömda världen och insatta i Guds rike. Kyrkan är i världen men inte av världen. ”Ni har inte utvalt mig, utan jag har utvalt er”, säger Jesus. Kyrkans helighet är således inte en egenskap som hon har i sig själv utan det är vad Gud har gjort henne till och alltjämt gör genom nådemedlen.

Kyrkan är de heliga samlade kring det heliga, där den Helige kallar, församlar, upplyser och helgar dem och bevarar dem i Jesus Kristus i den enda rätta tron.

Kyrkan är katolsk (allmänlig)! Jag väljer ordet katolsk av två skäl, för det första i polemik mot påven, som inte har någon ensamrätt till det namnet, för det andra därför att det svenska ”allmänlig” är lite platt och intetsägande. Katolsk, av ordet katholikos, ”i enlighet med det hela”, betecknar helhet, fullhet men även universalitet, och efterhand även rättrogenhet, så att man kunde tala om och skilja mellan katolska och heretiska församlingar. Som synes så framstår ordet allmänlig som en aning blekt. Kristi Kyrka är alltså universell. Jesus sa: ”Gå ut och gör alla folk till lärjungar ...” Alla folk – oberoende av nationella, politiska, kulturella eller språkliga gränser! Kyrkan är inte, ska inte vara, bunden till några sådana strukturer, hon är kulturneutral, hon har ett annat ärende än denna världens aktörer. Vi är en del av den enda, heliga katolska Kyrkan; vi är den evangelisk-katolska kyrkan till skillnad från, och i polemik mot, den romersk-katolska kyrkan, som för övrigt inte är så ”katolsk” som den menar sig vara, den rymmer många särläror. Att vi som en liten bekännelsekyrka är detta är viktigt att slå vakt om så att vi inte hemfaller åt något sektliknande. Den apostoliska traditionen är ett rämärke, en gränsmarkering som skiljer oss från sekterna.

Kyrkan är apostolisk! I sin översteprästerliga förbön säger Jesus: ” Liksom du har sänt mig till världen, så har jag sänt dem till världen. Och jag helgar mig för dem, för att de ska vara helgade i sanningen. Men inte bara för dem ber jag, utan också för dem som genom deras ord kommer till tro på mig.” Kristus fortsätter att undervisa, men nu efter sin himmelfärd, genom sina apostlar och genom det apostoliska ämbetet, predikoämbetet. Enligt Skriften är alla kristna, alla troende, präster i det allmänna prästadömet, men predikoämbetet är inte detsamma som detta; det är ett eget ämbete som är skilt från de troendes allmänna prästadöme, det är inte en ordningsfråga utifrån detta. I de Schmalkaldiska artiklarna, i traktaten om påvens makt och överhöghet, III, heter det i den tyska texten: ”... så har vi en säker lära att predikoämbetet härstammar från apostlarnas gemensamma kallelse”. (Den svenska översättningen utgår från den latinska texten, som saknar dessa ord.) Detta ämbete är enligt Luther ett av Kyrkans kännetecken och ska finnas i varje rätt kristen församling. Lika väl som NT gör klart att ämbetet är en gudomlig ordning och ska finnas, lika klart är att NT:s uppgift inte är att härska utan att tjäna, att betjäna de heliga med det heliga, att vara herdar och trösta, lära, förmana och varna. Låt vara att det är en del av Kyrkans identitet att hon har och upprätthåller detta ämbete i god apostolisk ordning, så är hon likväl inte apostolisk enbart genom detta

yttre förhållande, utan därtill fordras att innehållet svarar mot syftet, att det är det fullödiga apostoliska budskapet som bärs fram och förkunnas.

Vad ska vi då tänka om prästvigningen? Man kan se vissa likheter mellan en prästvigning och ett bröllop. I båda fallen är det en glädjens högtid, för kyrkan och församlingen respektive för släkt och vänner. Det är glädje, och allvar, därför att ämbetet är av Gud och äktenskapet är av Gud, dock med den skillnaden att predikoämbetet är inrättat för det rike som inte är av denna världen, medan äktenskapet instiftades redan i skapelsen och hör till denna tidsålder. Vår augsburgska bekännelse slår fast att ämbetet är en gudomlig ordning och att ingen ska handha dess uppgifter utan att vara ”rätteligen kallad”. Det får aldrig finnas någon tveksamhet huruvida kallelsen har gått rätt till, och detta ska bekräftas och proklameras offentligt i prästvigningen, där vigningsförrättaren å kyrkans och församlingens vägnar överantvarar ämbetet åt kandidaten – allt i god och rätt apostolisk ordning. Gud är inte oordningens Gud utan fridens Gud. För en präst är det dessutom utomordentligt betydelsefullt att i anfäktelsens mörka stunder kunna veta: Jag är rätt kallad!

Den synliga kyrkan. Hittills har vi i huvudsak talat om kyrkan i betydelsen den osynliga, universella Kyrkan. Nu är det ju dock så att hon framträder i synliga, konkreta enheter, lokalt och regionalt. Hur förhåller det sig med dessa enskilda enheter? Vad gäller, vilka gränser finns, hur förhåller sig församlingarna till varandra? Finns det någon inbördes rangordning, och vad skulle den i så fall grunda sig på? Att vi för att kunna fungera i det praktiska kyrkolivet måste komma överens om vissa regler och ordningar må vara en sak, men någon gudomligt förordnad hierarki finns inte Kyrkan. En är vår Herre och Mästare och vi är alla lika inför honom. Den som är den främste han vare allas tjänare. En församling må vara stor eller liten, ung eller gammal, sak samma, det är trons folk och man har predikoämbetet och nådemedlen, man har allt, man har fullheten. Men något saknas ändå, nämligen helheten; varje församling är bara en del i den större helhet som är Kristi Kyrka på jorden – det finns fler kristna än de som ingår i vår egen gemenskap. En församling må vara självständig, men den får inte vara självtillräcklig – allt vi själva har är av nåd allena. Lovad vare Gud som kallar, församlar, upplyser och helgar hela kyrkan på jorden och bevarar henne i Kristus Jesus i den enda rätta tron, och att han i denna kyrka dagligen förlåter mig och alla troende alla synder. Amen. Kom snart Herre Jesus och för dina barn från den stridande och lidande kyrkan på jorden till den triumferande kyrkan i himmelen. Amen.

(Bearbetat föredrag i samband med Brandt Klawitters installationshögtid i maj 2017)

Åke Malander

Gud i Gamla Testamentet

Gud och människa

Det är Gud som människan skall vända sig till i all nöd, endast han kan hjälpa. Allt mänskligt är svagt, hjälplöst och obeständigt. I förhållande till Gud som är stark, mäktig och beständig är människan svag och ”förgänglig som blomstret på marken”. Ingen människa kan se Gud. Han är ande och inte kött. Hans väsen är fullständigt annorlunda än människans.

Det var till Guds avbild och likhet som människan skapades. Vad detta innebar kan hon efter syndafallet inte göra sig någon fullständig föreställning om, annat än att hon då hade en innerlig gemenskap med Gud och levde i ett rätt förhållande till honom.

Människan syndade genom att lyssna till frestarens röst att bli lik Gud, också när det gäller insikt i gott och ont. Synden innebar att människan slet sig loss från Gud. Istället för att leva i fullständigt beroende av honom kom hon att leva sitt eget själviska liv. Människan förklarade sig självständig i tanke, förstånd och vilja och avföll på så sätt helt igenom från Gud (1 Mos 6:5).

Människans brott med Gud är det kraftigaste ordet för hennes synd, ty det innebär att hon medvetet vägrar lyda Guds bud fastän hon vet hans vilja. Hon vill leva sitt liv som en myndig och självständig varelse, som inte behöver fråga efter Gud. Hon är på så sätt gudlös. Hon berömmar sig av sitt habegär, föraktar Gud, söker honom inte, och visar på allt sätt att hon inte bryr sig. ”Den gudlöse (norska lovlöse) prisar sin egen lystnad, välsignar sin vinst, föraktar Herren. Han tänker i sitt övermod: Gud straffar inte, det finns ingen Gud” (Ps 10:3-4).

Det är här inte så mycket frågan om tron på Guds existens som dumheten och fräckheten att tro att det inte finns en Gud som ser och hör.

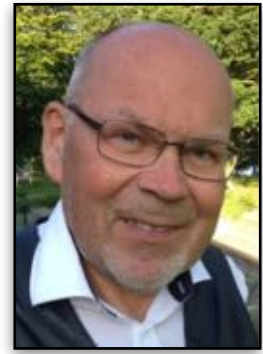
Men hos Gud finns makten.

Herren Gud är världsaltets kung. Som kung härskar, dömer och leder han sin värld och de sina.

Gud härskar: ”Herren är konung! Folken bävar, han tronar på keruberna, jorden skälver” (Ps 99:1).

Gud dömer efter den norm som är uttryck för vad han själv är: ”Han skall döma jorden, döma världen med rättvisa och folken med trofasthet” (Ps 96:13).

Gud leder: ”Gud, när du drog ut i spetsen för ditt folk, när du gick fram i ödemarken, då bävade jorden, då strömmade det från himlen, inför Gud, han vid Sinai, inför Gud, Israels Gud.” (Ps 68:8-9).

Herren Gud är också herde, dvs. den som tar ansvar för hjorden, som det heter i Mika 7:14 ”Valla ditt folk med din herdestav, den hjord som är din egendom”.

Förhållandet till Gud

Människan är Guds tjänare. Ordet kan också översättas med ”slav”. Slaven är underkastad sin herres vilja i allt och kan inte förfoga över sig själv. Människan är inte fri att göra som hon vill, hon är underordnad Gud: ”Herren, din Gud, skall du frukta, honom skall du tjäna”, säger budet (5 Mos 6:13). Att tjäna Gud är att i allt underkasta sig hans vilja och leva ett liv i fullständigt beroende av honom.

Den människa som känner Gud har också kunskap om honom. Den kunskapen är inte en intellektuell övning utan en förtrolig gemenskap – och Gud är den som tar initiativet. Amos 3:2 säger: ”Ni är de enda som jag har känts vid bland alla folk på jorden.” Det ord som här på svenska återges med ”kännas vid” är det verb, från vilket i hebreiskan ordet för ”kunskap” är avlett. Att Gud känns vid människan och träder i förbindelse med henne är grunden för människans kunskap om Gud.

Insikten att människan är underordnad och beroende av Gud, sin skapare, tar sig uttryck i gudsfruktan, som yttrar sig i viljans hängivenhet för Gud. Men där den innerliga kunskapen om Gud saknas, där finns inte heller någon trohet mot honom. Gudsfruktan och gudskunskap mynnar alltså ut i lydnad. Att tro på Gud, att frukta honom och att känna honom, innebär att lyda honom och göra hans vilja. Det är likväl inte fråga om slavens fruktan för sin herre, utan en fruktan som visar sig i en tillit som utesluter otrohet, nämligen att dras till andra gudar. Den fullständiga tilliten till Gud är inget annat än kärlek till honom. Kärleksbudet är formulerat i 5 Mos 6:5 ”Du skall älska Herren, din Gud, av hela ditt hjärta, med hela din själ och med all din kraft.” Det står inte i människans förmåga att

älska Gud och att leva rätt inför honom. Hon bryter alltid mot Herrens vilja, och all synd är ytterst en synd mot Gud själv: ”Mot dig, mot dig endast, har jag syndat”, ber David i Ps 51:6. Den som uppriktigt bekänner sin synd får ändå förlåtelse för den: ”Jag erkände min synd för dig, jag dolde inte min skuld. Jag sade: jag vill bekänna mina brott för Herren, och du förlät min synd och skuld”, ber samme David i Ps 32:5.

När människan har klarat ut sitt förhållande till Gud, då har hon frid med honom. Hon har blivit hel; hon är inte längre trasig. Själva begreppet ”frid” uttrycker ett förhållande av jämvikt, både i timligt och andligt avseende. Frid med Gud för med sig välsignelse. Om den aronitiska välsignelsen ”Herren välsigne dig, och bevara dig”, säger Luther att även om orden är uttalade i önskeform, så har välsignelsen kraft i sig så att de andliga gåvorna verkligen skänks människan.

Man kan tycka att profeternas uppmaningar till omvändelse vore meningslösa om människor inte både hade ansvar för sina liv och frihet att avgöra sig för Gud: ”Se, jag ställer dig i dag inför liv och lycka eller död och olycka”, heter det ju i 5 Mos 30:5. Detta till synes orimliga får sin förklaring när vi tänker på att ordet som manar till omvändelse också är ett levande ord. Guds ord är i sig levande, kraftigt och verksamt. Det verkar det som det utsäger och har förmåga att omskapa människans hjärta, som det heter hos Jeremia: ”Är inte mitt ord som en eld, säger Herren, en slägga som krossar klippan” (Jer 23:29).

Gud instiftade i sin nåd offerväsendet som hade sin kraft genom Kristi fullständiga offer. Offren förutsatte emellertid att människan verkligen ville bryta med sina synder och leva efter Guds vilja. Bibeln gör ingen skillnad på rätt gudstjänst och rätt livsföring.

Hur Gud uppenbarar sig själv

Gud är levande Gud som bjuder människan till innerlig gemenskap med sig (Ps 84:3). Gud lever och borgar för att förbundet inte bryts från hans sida. Hans förbund med människan vilar på hans kärlek. Den kärleken inte är ett svar på något som människan visat först – nej, Guds kärlek är evig som det heter i Jer 31:3 ”med evig kärlek älskar jag dig”.

Det kan tyckas ligga något undflyende i svaret som Gud ger Mose på frågan om Guds namn, när Gud alltså säger: Jag är den (som är) jag är (2 Mos 3:14). I själva verket beskriver Gud här sig själv som den verkligt beständige och trofaste.

Fädernas Gud hade inte upphört att finnas till när han lät sitt folk bli slavar i Egypten, som om han med detta skulle ha ändrat sig och slutat att vara trofast. Gud lever och vakar över att hans löften uppfylls.

Förbudet i 2 Mos 20:4-5 att göra en bild av någonting uppe i himlen eller nere på jorden och tillbe en sådan bild, hindrar inte bibeln från att använda bildligt tal om Gud, att ge honom mänskliga drag för att beskriva honom och hans handlande (t.ex. Guds öga, mun, hand). På så sätt används Guds ansikte som ett uttryck för Gud själv och hans närvaro. När det i Ps 80:4 sägs: ”Låt ditt ansikte lysa över oss”, så är det inget annat än en bön om Guds särskilda närvaro.

Herrens ängel uppenbarar sig flera gånger i den bibliska historien. Han är Guds självuppenbarelse inför folket och enskilda människor (jfr 2 Mos 3:2). På flera ställen görs ingen skillnad mellan Herrens ängel och Herren själv, såsom i ordet till Hagar: ”Herrens ängel sade: ”Jag skall göra dina ättlingar mycket talrika” (1 Mos 16:10). På andra ställen, t.ex. i 1 Mos 24:7, görs en sådan skillnad. Enligt traditionell kristen tolkning är ”Herrens ängel” i verkligheten den andra personen i gudomen, dvs. Sonen, i hans förutttillvaro. Några bibelställen ställer fram Herrens Ande som en handlande person. Ett tydligt sådant ställe är avsnittet Jes 63:7–14 som återberättar räddningen ur Egypten, tåget genom Röda havet och ökenvandringen, och det på så sätt att det är Guds ansiktes ängel och Guds Ande som handlar med folket.

När lagen gavs vid Sinai sägs att ”israeliterna såg Herrens härlighet som en förtärande eld på toppen av berget” (2 Mos 24:17). Orden ”Herrens härlighet” uttrycker Guds närvaro. Den fanns i tältet i öknen och sedan i templet, samtidigt sägs att den uppfyller hela jorden (Jes 6:3).

Utmärkande för Herren är att han är den upphöjde, den som står över allt mänskligt. Herren Gud är helig. Jesaja fick i templet höra serafernas lovsång Helig, helig, helig och skådade samtidigt den trefalt höge, den oändlige, upphöjde och okränkbara Guden. I begreppet ”helig” ligger att Gud är helt annorlunda, skild från det svaga, syndiga, mänskliga. Likväl träder Gud i sin kärlek i förbindelse med människor för att visa vad han vill med dem. Det hela uttrycks i Hos 11:9 ”Jag är Gud och inte människa, den Helige i er mitt. Jag kommer inte i vredesmod.” De som träder i förbund med Herren, blir också

hans dyrbara egendom, ett heligt folk (2 Mos 19:5–6).

Guds kärlek till människan visar sig i att:

Gud är barmhärtig och nådig (2 Mos 34:6). Hans väsen kännetecknas av medlidande med de nödställda och en vilja att rädda dem ur deras olycka. Guds barmhärtighet är oförskyld och därför uttryck för hans nåd.

Gud är sen till vrede (2 Mos 34:6). Han är tålmodig, något som visar sig i orden till Hosea att han inte vill förkasta Israel: ”Mitt hjärta är i uppror, all min medkänsla väcks” (Hos 11:8). Guds vägar är nåd och sanning (Ps 25:10). Ordet ”nåd” uttrycker Guds förbundstrohet. Gud har ingen skyldighet mot människorna. Hans förbund är en ensidig förordning. Människan är pliktig att ge akt på förbundet och Gud ålägger sig själv att hålla det.

Ordet ”sanning” innebär inte bara att något är sant, det är också en verklighet som i sig själv är bärkraftig, giltig och tillförlitlig, som det heter i Ps 89:15 ”nåden och sanningen träder inför ditt ansikte” (jfr Joh 1:17).

Guds heliga allvar

Guds heliga allvar, när han ivrigt vakar över villkoren i sitt förbund och ingriper mot varje överträdelse, översätts traditionellt med ”nitälskan”. Man ser ibland ett anslag med texten ”överträdelse beivras”, det vill säga att varje överträdelse får en rättslig påföljd. Herren Gud kallar sig själv i 2 Mos 34:14 ”en ivrande Gud”. Man kan på samma sätt säga att Gud beivrar överträdelser när han straffar all form av avfall från honom.

Ordet ”nitälskan” är inte längre gångbart i svenskan (norskan har dock ”nidkjær”). Vad ordet ”nitälskan” vill säga är att Gud inte tål någon vid sin sida: ”Du skall inte ha andra gudar jämte mig”, säger budordet. Många bibelöversättningar brukar likt Bibel 2000 ordet ”svartsjuka” för detta Guds heliga allvar. Uttryck i stil med ”brinnande iver” är bättre än ”svartsjuka”, även om avfall i bibeln stämplas som äktenskapsbrott. I ordet ”svartsjuka” ligger ett sinnelag som är ogint och brister i tillit, sådan är inte Herren Gud.

Guds oföränderliga eviga kärlek utesluter inte att han ändrar sin inställning till människan när hon ändrar sitt sätt att vara mot honom. När människor därför trotsar Gud och går emot hans okränkbara vilja så visar han sitt heliga allvar genom att svara med vrede och straff.

Vi läser i bibeln att Gud utvalde Israel av nåd, inte därför att det var större och bättre än andra folk, och folket förpliktade sig att gå in i förbundet som sedan bekräftades med offer och en måltid (5 Mos 7:7-8, 2 Mos kap. 19-24). Guds förbundstrohet var fästad vid villkoret att israeliterna skulle hålla honom för den han är. Men de bröt förbundet, de höll honom inte för de ende Guden och de levde inte efter hans bud. Så kom slutligen Guds straff: ”Till slut drev Herren bort Israel från sitt ansikte, så som han hade hotat genom alla sina tjänare, profeterna” (2 Kung 17:23).

Guds heliga allvar visar sig också i hans omsorg om sitt folk. Det är alltså samma heliga allvar som bär på löftet om Messias. Bibel 2000 använder ordet ”lidelse” för Guds löfte i julepisteln om den kommande Smorde och hans fridsrike, och säger alltså: ”Herren Sebaots lidelse skall göra detta” (Jes 9:7) – men även här är ”brinnande iver” en god återgivning.

Herren Gud förkunnade genom profeterna att han skulle stifta ett nytt förbund i stället för det som brutits. Därmed förebådas den messianska tiden som Jeremia beskriver i kap. 31. Han förkunnar där att Herren skall sluta ett nytt förbund med Israel och Juda, ett annorlunda förbund, eftersom viljan att hålla dess förpliktelser skall springa fram ur förändrade hjärtan. Om den tiden talar även Hosea när han säger: ”Jag skall äkta dig för evigt, jag skall äkta dig i rättfärdighet och rätt, i nåd och barmhärtighet. Jag skall äkta dig i trofasthet, och du skall känna Herren” (Hos 2:19–20).

Mats Eskhult

Liv och död i Bibeln

Ett tema som återkommer i Bibeln, inte minst i de johanneiska skrifterna, är begreppsparet *liv och död*. Gud är livets källa (Ps. 36:10) och därför är det bara Han som kan ge liv åt andra. När en man och en kvinna får ett barn är det Gud som skapar barnet med föräldrarna som medel eller verktyg. Gud skapar också direkt, utan medel. På det sättet skapade Han Adam och Eva. Även änglarna är skapade på ett direkt sätt, inte genom fortplantning.

Eftersom Gud är livets källa är Han således också den ende som har liv i sig själv, som inte mottagit det av någon annan. Ett viktigt bevis på Jesu gudom är att även Han, Sonen, har livet på samma sätt som Fadern: ”För liksom Fadern har liv i sig själv, har han också låtit Sonen ha liv i sig själv” (Joh. 5:26). Även av Guds namn JHWH, ”den som är”, förstår vi att Gud helt suveränt äger sitt eget varande. Allt annat liv är förlänt liv. Vi människor t.ex. har som sagt fått vårt liv av Gud, som är det urliv, i vilket allt annat liv har sitt upphov. Gud uppenbaras i Skriften såsom den ”levande” (Jes. 3:10, Apg. 14:15) till skillnad från hedningarnas livlösa gudar (Jer. 10:10, Apg. 17:25).

Liv är att ta emot välsignelser från Gud

Eftersom Gud är livets källa är en bra definition av *liv* ”att ta emot välsignelser från Gud”. *Fysiskt liv* innebär att ta emot fysiska välsignelser från Gud såsom mat, syre, värme, solljus o.s.v. *Andligt liv* innebär att ta emot andliga välsignelser från Gud, såsom förlåtelse, frid, salighet o.s.v. *Evigt liv* innebär att ta emot välsignelser från Gud i all evighet.

Död är skilsmässa

Död definieras gärna såsom skilsmässa från Gud. Den *andliga döden* är själens skilsmässa från Gud. När Adam och Eva följde djävulen dog de genast den andliga döden och gemenskapen med Gud upphörde. De drevs ut ur Edens lustgård. Den andliga döden härskar ända sedan dess över alla Adams barn

som inte på ett övernaturligt sätt blir födda till nytt liv av Gud. Satan inplanterade i syndafallet sitt ormgift i hela människosläktet.

Denna smitta eller sjukdom, arvsynen, överförs på ett hemlighetsfullt sätt vid varje befruktning av kvinnans ägg. Redan vid konceptionsögonblicket, då spermien träffar ägget, är det nya människolivet helt behärskat av arvsynen. Den lutherska kyrkan lär i *Augsburgska bekännelsen*, art. II, ”att efter Adams fall alla människor, som fötts på naturligt sätt, födas med synd, det vill säga utan fruktan för Gud, utan förtröstan på Gud samt med ond begärelse, och att denna sjukdom eller arvsynd verkligen är synd, som medför fördömelse och bringar evig död även nu, åt dem, som icke födas på nytt genom dopet och den helige Ande” (SKB, s 57).

Den andligt döda människan hatar Gud och vill inte ha någonting alls med Honom att göra. Det betyder inte att hon inte kan vara religiös. De flesta människor genom världshistorien har varit religiösa, men de har gjort sig egna föreställningar om vem Gud är, ofta en uppförstorad projektion av sin egen idealbild, och så dyrkar och tillber man denna avgud som man konstruerat i sin egen hjärna.

Den andligt döda människan, som har avfallit från Gud, som är livets källa, vill inte veta av den levande Guden, den ende sanne Guden, Bibelns Gud, som kräver godhet och lydnad av oss. Eftersom hon är ond vill hon inte vara hos Gud, som är god. ”Den som gör det onda hatar ljuset och kommer inte till ljuset, för att hans gärningar inte ska avslöjas” (Joh. 3:20). När hon hör talas om att Gud kastar alla överträdare och syndare i helvetet reser hon ragg och säger: ”En sådan Gud kan jag inte tro på eller ha att göra med”. Men mötet med den levande Guden är ofrånkomligt. Sker det inte i detta livet så kommer det att ske på domens dag, och då blir ”det fruktansvärt att falla i den levande Gudens händer” (Hebr. 10:31). Då övergår också den andliga döden i den *eviga döden*, att för alltid vara skild från Gud.

Den *fysiska döden* innebär själens skilsmässa från kroppen. Kroppen upphör att ta emot de fysiska välsignelserna från Gud och mulnar bort sedan den lagts i graven. På den yttersta dagen återförenas kropp och själ igen, ”några till evigt liv och andra till förakt och evig skam” (Dan. 12:2).

Den första och andra uppståndelsen resp. den första och andra döden

uppståndelsen som vi brukar kalla den, är den kroppsliga uppståndelsen som ska ske på den yttersta dagen. Det är om denna Jesus talar, när Han säger: ”Det kommer en tid när alla som ligger i gravarna ska höra hans röst och komma ut. De som har gjort gott ska uppstå till liv, och de som har gjort ont ska uppstå till dom” (Joh. 5:28).

Den första döden, eller döden helt enkelt, är den fysiska döden. Den måste alla genomlida

Barnebibeltime på årskonferansen 2017. Foto: GAHj.

Utifrån vad som här sagts om liv och död blir det begripligt vad Bibeln menar med den första (Upp. 20:5) och andra uppståndelsen resp. den första och andra döden (Upp. 20:6).

Den första uppståndelsen är när en människa får andligt liv genom tron på Jesus. Då uppstår hon från andlig död till andligt liv. Det är om denna första uppståndelse Jesus talar, när Han säger: ”Jag säger er sanningen: Det kommer en tid, och den är redan här, när de döda ska höra Guds Sons röst, och de som hör den ska få liv” (Joh. 5:25).

Den andra uppståndelsen, eller rätt och slätt

förutom den generation (kanske vår egen) som lever vid tiden för Jesu återkomst.

Den andra döden är den eviga döden i helvetet. Där hamnar alla som förkastat Jesus och dött i sina synder. Johannes förklarar utifrån den syn han hade när han befann sig i fångenskap på ön Patmos: ”Detta, det vill säga eldsjön, är den andra döden. Och om någon inte fanns skriven i livets bok kastades han i eldsjön” (Joh. 20:14–15). *För den eviga döden, bevara oss, milde Herre Gud – för Jesu skull. - Amen.*

Lars Borgström

Ekteskap og reformasjonen

For Luther, kom støtte og hjelp for familie og ekteskap gjennom gjenreisning av Guds ord (sola scriptura) og læren om rettferdigjørelsen gjennom troen i Kristus. Denne kjernen i kristentroen var det viktigste som skulle til for å redde og støtte ekteskap og familieliv.

Luthers reformasjonslære og hans lære om ekteskap og familie henger så tett sammen at de faktisk ikke kan skilles.

På Luthers tid hadde klosterlivet og sølibat ført til åndelige problemer for dem som tok eden. Presten og hans uoffisielle hustru (og barn) var en pågående vits gjennom

situasjon. Ekteskapet var angrepet av den såkalte kirken selv.

Det som skjedde i den romerske kirken skjedde ikke bare i kirken i denne tidsepoken. Djervelen har alltid stått mot Guds vilje, verk og ord. Hans destruktive natur er rettet først og fremst mot den sentrale læren i bibelen: frelse ved nåde alene, gjennom troen alene, på grunn av Kristus alene. Hans gjerning går likevel langt videre enn det. Han står mot Guds ord, uansett hva som står der. All ordning og liv, regjering og lov, ekteskap og

Martin Luther og Katharina von Bora giftet seg i 1525. Her er de portrettert av Lucas Cranach d.e.

middelalderen. Foreldrenes autoritet var fornektet og ble undergravet av kirken. Regler og forskrifter som ikke finnes i skriften veide tungt på mann og kvinne i ekteskapet. Kort sagt: ekteskapet som institusjon, foreldrenes autoritet, familien, og den enkeltes samvittighet ble overlatt til den verst tenkelige

familie, alt står i siktemålet hans. Luther forstod det. Han visste også at en god regjering og et stabilt familieliv er nødvendig for at evangeliet kunne forkynnes.

Derfor: ekteskap og familieliv var og er ikke temaer av perifer betydning. De står tvert i mot rett ved siden av det som er mest sentralt,

nemlig læren om rettferdigjørelsen og frelsen i Jesus Kristus. Sammen med evangeliet sely, må disse temaer være rett forstått, forsvart og beskyttet.

Forholdet mellom reformasjonslære og ekteskap/familie er noe som kan betraktes både tematisk og kronologisk. Hvis vi markerer reformasjonens begynnelse i oktober 1517, er det interessant å observere at Luthers første tekster i forbindelse med ekteskap dukket opp bare ett år senere.

I januar 1519 kom: "Preken om ekteskapet/ Ein Sermon von dem ehelichen Stand." Her opprettholdt Luther ennå noen av de historiske elementene av den katolske lære f.eks. ekteskapets sakramentale karakter.

I det påfølgende året 1520 begynte de naturlige konklusjonene av Luthers reformasjonsoppdagelse å dukke opp. Nå begynte Luther å skrive om presteekteskap og sølibat.

I 1521 ble de første prester gift. I 1522, bare noen måneder etter at Luther forlot Wartburgfestningen, begynte han å utforme sin lære om ekteskapet i en traktat som kalles "Om det ekteskapelige liv/Vom ehelichen Leben." Luther holdt fast i dette temaet og fordypet seg i det gjennom resten av sin karriere.

De sentrale temaene av reformasjonen kunne ikke føre til noe annet enn å påvirke kirkens lære og forståelsen av ekteskap og familieliv. Ropet om å gå tilbake til *skriften alene* medførte også til at en ryddet opp i temaet om ekteskap fra de tunge lagene av menneskeskapte holdninger og regler som hadde akkumulert seg gjennom århundrer.

Kort oppsummert:

Selv om kjernen i reformasjonslæren ikke var ekteskap og familie, kan det ikke være tvil om at disse temaene var sentrale i reformasjonen og ikke lett kan skiller fra den.

I Luthers liv og arbeid, ble dette også tilfelle for resten av hans karriere. Temaene ekteskap og familieliv dukket stadig opp igjen:

For eksempel i hans forelesninger om 1. Korinterbrev, om Salmene, om 1. Mosebok, i prekener, i hustavlen med Den lille katekisme, osv.

Luther holdt også fram at hans virke og liv for reformasjonen i kloster og sølibat bare hadde en begrenset bibelsk begrunnelse. Dette manglet Guds klare og universelle befaling.

Ekteskap og forplantning på den andre siden, har både Guds befaling og bekreftelse i Bibelen. Luther visste at dette stammet fra verdens begynnelse av og de er bekreftet om og om igjen i Bibelen. Dette ser vi i de Ti Bud og vi kan lese i Bibelen at Gud fullførte sitt løfte om å sende en frelser ved å benytte familie og ekteskap.

Med andre ord: hvordan kunne kirken, samfunnet, eller noen annen tørre å kalle Guds skapning, som inkluderer ekteskap og forplantning/barn noe annet enn godt, ja til og med overmåte godt!

Brandt Klawitter

Hilsen fra Augusta bibliotek i Wolfenbuettel: *I august og september fikk jeg anledning til å fortsette PhD-forskningen i Wolfenbuettel, Tyskland takket være et tilskudd mottatt fra Herzog August Bibliothek.*

Biblioteket tilbyr en av de beste

samlinger av bøker og trykkerier fra 16. og

17. århundre, samt en imponerende

samling av sekundær og referanselitteratur.

Slike ressurser har bidratt til å fremme

arbeidet mitt og har vært til stor hjelp. Jeg hadde også

muligheten til å dra nytte av tilstedeværelsen

av Dr. Robert Kolb, både en tidligere professor for meg og

en velkjent historiker i reformasjonen.

Enhet forut for kirkefelleskap

Bekjennelseskirker i norden kom februar/mars 2005 frem til enighet om et felles dokument for kirkefelleskap etter å ha hatt samtaler siden 1994. Her presenteres deltema fra dokumentet.

(1)Partene bak dokumentet:

Evangelisk-lutherska Bekännelsekyrkan (ELBK), Lutherska Församlingen i Stockholmsområdet(LFS), Den evangelisk-lutherske Frikirke i Danmark(ELFK) og Finlands Konfessionella Lutherska Kyrka (Suomen Tunnustuksellinen Luterilainen Kirkko)(STLK).

(6)Rettferdiggjørelsen

Vi nevner som det første læren om rettferdiggjørelsen, fordi denne artikkel rommer hele evangeliet. Den gir en rett erkjennelse av Kristus og åpner døren til Den hellige Skrifts skattkammer. Uten denne artikkel kan intet menneske lære å kjenne nåden i Kristus eller finne sann trøst for sin anfektete samvittighet(Apologien IV,3-4).

Rettferdiggjørelseslæren forkynner, at Jesus Kristus er en synders eneste og fullkomne rettferdighet overfor Gud (Jer 23,5-6). Jesus Kristus oppfylte loven i vårt sted gjennom sitt fullkomne og syndfrie liv (Matt 5,17; Gal 4,4). Han bar stedfortredende straffen for våre synder under Guds vredes dom, da han led og døde på korset (Es 53,5; Kol 2,14).

Skriften viser, at Kristus *”ble gitt for våre overtredelser og oppreist til vår rettferdiggjørelse.* (Rom 4,25), og at Gud *”i Kristus forlikte verden med seg selv, så han ikke tilregner dem deres overtredelser og la ned i oss ordet om forlikelsen.”* (2 Kor 5,19).

Derfor tror vi, at et menneskes rettferdiggjørelse overfor Gud er forensisk, dvs. Guds erklæring, hvor han dømmer og sier, at det syndige menneske er tilgitt, fri for straff, frikjent og salig for Kristi skyld. Denne rettferdiggjørelse bygger alene på Kristi gjerning.

Forkynnelsen av syndenes forlatelse og rettferdiggjørelse for Kristi skyld har makt til å vekke det gjenstridige, døde og døde hjerte og gi mennesket troen på Gud. Den tro, som stoler på syndenes forlatelse for Kristi skyld, og lar Guds rettferdiggjørelsesdom gjelde på grunn av Jesus Kristus, kalles i Skriften for den rettferdiggjørende tro. Den er ikke menneskets motytelse eller en god gjerning, som det gjør, men tillit til evangeliets løfte og tilsagn, at Gud er oss nådig for Kristi skyld. Den rettferdiggjørende tro skapes av det evangelium, som den tror og stoler på. Det understrekes særlig, når Skriften sier, at Gud rettferdiggjør den ugudelige: *”Den derimot som ikke har gjerninger, men tror på ham som rettferdiggjør den ugudelige, han får sin tro tilregnet som rettferdighet.”*(Rom 4,5).

Vi lever i en tid, hvor menneskers behov for forståelse, omsorg og mening med livet ofte bestemmer dagsordenen for kristen preken og misjonsstrategi. Samtidig skyves forkynnelsen av menneskets rettferdiggjørelse over for Gud til side, fordi den anses ”utidssvarende” og uaktuell for mange mennesker. I motsetning til dette tror, lærer og bekjenner våre kirker, at menneskets rettferdiggjørelse overfor Gud er det sentrale og avgjørende spørsmål i ethvert menneskes liv, uansett om det selv føler eller opplever det. Denne innsikt tvinger oss til å forkynne lov og evangelium i overensstemmelse med Bibelens tydelige ord og i tillit til, at Den Hellige Ånd på den måte vil overbevise om synd, rettferdighet og dom (Joh 16,8).

Dokumentasjon: Vi henviser til fellesuttalelsen fra Nordisk Frikonferanse den 31. oktober 1999, hvor de underskrivende kirker imot Den romerske Katolske Kirkes og Det lutherske Verdensforbunds ”Felleserklæring om rettferdiggjørelseslæren” fastholder den bibelske rettferdiggjørelseslære, slik den bekjennes i Den lutherske Kirkes bekjennelsesskrifter .

Hele dokumentet kan leses på ELBK sin webside:

<https://elbk-org.danaweb1.com/om-elbk/organisation-och-kyrka.aspx>